

אלול התשפ"ד
מפטיר קומי אורי

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
פרשת פי תבוא

עלון חידושי תורה ופרפראות מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת פי תבוא 122 פסוקים = אין אני, הן הבט נא

אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו, אימתי (אבות א ד)
אל תקצף - הנה עד מאד ואל לעד תזכר עון הן הבט נא עמך כלנו. (ישעיה סד ח)

מנין התיבות מ-והיה אם שמע עד כימי השמים על הארץ קכ"ב תיבות. וכן קכ"ב פעמים כתיב - הנה א-להי ישראל בכ"ד ספרים.

וכן קכ"ב פסוקים בפרשת ויקהל. וכן קכ"ב פסוקים בפרשת פי תבוא. (הרוקח - פ' עקב)

בפרשה 6 מצוות, מתוך 3 מצוות עשה, ו-3 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: קריאה על הביכורים • וידוי מעשר • להדמות בדרכי ה'

לא תעשה: שלא לאכול מעשר שני באנינות • שלא לאכול מעשר שני בטומאה • שלא להוציא דמי מעשר שני בשאר דברים שאינם מאכילה ושתיה. ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר. (כו יא) ר"ת **מאהבה**, לרמוז שעיקר קבלת הברכות לא תבוא אליכם כי אם שתהיו אוהבים זה לזה. (רבינו אפרים) רמז להם שאם יהיו אוהבים זה את זה, יבואו עליהם כל הברכות וינצלו מהקלות. וזהו שאמרו שחורבן בית המקדש השני הגיע על שנאת חנם. חנם בגימטריא צ"ח כמנין הקלות שבמשנה תורה, והתיקון לזה להרבות באהבת ישראל, ואז נבורך בכל הברכות כולם, ו**בא לציון גואל**. (החיד"א) **ובאו עליך כל הקלות האלה והשיגוף**. (כח טו) **תנא**, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קלות שבתורת פהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקלותיה. בשלמא שבמשנה תורה, איכא כדי שתכלה שנה וקלותיה. אלא שבתורת פהנים, אטו עצרת ראש השנה היא? אין, עצרת נמי ראש השנה היא. דתנן: ובעצרת על פירות האילן. כתב הרמ"ז (בפירושו לזוהר הקדוש פרשת פנחס) - קריאת הקלות ביראת השם נחשב לו כאילו באו עליו ממש. שאפילו אם חלילה נגזר קללה, כיון שקוראים פרשת התוכחה ביראת השם ובהכנעה נחשב כאילו בא הקללה מגזר הדין, וזהו **כדי שתכלה השנה וקלותיה** ממש. כי היסורים שבאו על האדם אינם דרך נקמה חלילה, אלא הם אמצעי למטרה להביא להכנעה, וכשישראל נכנעים בקריאת התוכחה כבר השיגו את המטרה ואין צורך ביסורים עצמם, אלא (ויקרא כו מב) **ונזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר**. (באר משה) (עבד המלך).

והיה אם לא תשמע בקול - הנה א-להיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוה היום ו**באו עליך כל הקלות האלה והשיגוף** (כח טו) אמרו רז"ל להתוכחות הללו נתקיימו בחורבן בית שני. והתוכחות הללו הם צ"ח. ובית מקדש השני נחרב בעוון שנאת חנם. חנם בגימטריא צ"ח. ולכן נתקיימו צ"ח תוכחות כמנין חנם. כתיב (ישעיה נב ג) **כי כה אמר - הנה חנם נמקרתם ולא בכסף תגאלו**. לומר אף שנקיים הרבה מצוות אין מועיל לגאולה כל זמן שלא נתקן שנאת חנם שבעבורה גלינו. וז"ש **חנם נמקרתם** בעוון שנאת חנם **ולא בכסף** מצוות כמש"ל על הפסוק (קהלת ה ט) **אהב כסף לא ישבע כסף**. [פרש"י - אוהב מצוות לא יסבע מהם]. לא בקיום מצוות תגאלו כל זמן שיש שנאת חנם. והעיקר לעקור שנאת חנם מן הגזע ומן השרשים ואז תבא הגאולה בב"א. (חומת אבן)

כתב הבן יהודע - נראה לי כללות תשובה ומעשים טובים הם 'צום קול ממו' ונרמזו 'בכסף כ"ף רמז לצום שבו כופף החומר שלו ויהיה לבו נשבר ונדכה וסמ"ך רמז לצדקה שהוא ממון שסומך בו הנופלים הם העניים ופ"ה רמז לקול תורה ותפלה שהוא בפה. בתוכחה הראשונה אשר בתורת כהנים יש מ"ט קלות ובשניה הזאת צ"ח קלות. הרי ק"ן קלות חסר ג' ועליהם אמר ישעיה הנביא (ישעיה א ה) **על מה תפו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לבב דני**. כלומר כמספר על מה ועוד נוסף עליהם כלומר לכל תוכחה אחת יתר עליהם דהיינו שתיים יתרות על מספר על מה תפו ואעפ"כ **תוסיפו סרה**. (פנחה רזא)

ישא - הנה עליך גוי מרחוק מקצה הארץ פאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו. (כח מט) כתב רבינו בחיי - זה אספסיאנוס וטיטוס שהיו מלכים ממלכי אדום והחריבו בית שני, וכך דרשו רז"ל על אספסיאנוס דחשיב למיתי בעשרה יומי ואתא בחמישה ושמע לינוקי דקא אמרי ישא - הנה עליך גוי מרחוק מקצה הארץ פאשר ידאה הנשר, אמר שמא אנא הוא נשרא. וכן כל התוכחות האלו בבית שני היו, ושם נתקיימו כלן. כתב בעה"ט - **ידאה הנשר בגימטריא עשרה (575)** כדאיאת בסוכה דהיינו אלכסנדרוס ששיער לבא ביו"ד ימים ובא ביום אחד.

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצה אשר יהנה אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר - הנה א-להיך לשכן שמו שם. (כו ב) כתב החת"ס - מן הראוי להקדיש גם את מבחר הבריאה של ראשית הזמן של השנה, שהם ימי התשובה בראשית השנה, וצא וחשוב כי השנה שני"ד ימים, צא מהם ימים מקודשים שהם חמישים שבתות השנה וז' ימים טובים נשאר רצ"ז ימים של חול. ואחד מארבעים [שיעור תרומה בעין יפה] הם ז' ימים של תשובה, דהיינו שבעה ימים מעשרת ימי התשובה שבתוכם גם שבת ראש השנה ויום הכיפורים [שהם כבר נכללו בשבתות ויו"ט]. ואם כן ז' ימים של השנה הם ראשית דראשית השנה. (תורת משה להח"ס)

כתב הרוקח - תשע"ד תיבות בתוכחה, ובט"ו שיר המעלות תשע"ה תיבות. רמז דכחם של ט"ו פרקי שיר המעלות להציל את בני ישראל מהצרות הנוראות המוזכרות בפסוקי התוכחה ולהפכם לטובה, ואיאת בחז"ל (משנה יבמות א א) ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן קאי על ט"ו פרקי שיר המעלות הפוטרם את היהודי מצרות. (פרדס יוסף)

סגולה מיוחדת ועתיקה מאד לערב ראש השנה - בערב ראש השנה, יקרא את פרשת פי תבוא מתחילת הפרשה ועד המילים **והגר אשר בקרבך**. סך הכל מדובר ב - 11 פסוקים. כתב רבי חיים פאלאג'י: 'וכל הקורא פסוקים אלו מעביר הקב"ה ואומר גבתי מאדם זה כל החובות ואני מוחל לו על כל חטאותיו והקב"ה אומר הריהו טהור'. (מועד לכל חי)

סגולה להצלחה בפרשה - איאת בירושלמי (סוטה ז ד) כתיב (דברים כו כו) **ארוור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת** וכי יש תורה נופלת שמעון בן יקים אומר זה החזן שהוא עומד. כתב הרמב"ן - זה החזן שאינו מקים ספרי התורה להעמידן כתקן שלא יפלו. ולי נראה על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתיבתו לכל כמו שמפורש במסכת סופרים (יד יד) שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצווה לכל אנשים והנשים לראות הכתוב ולקרוע ולומר **וזאת התורה אשר שם משה וגו'** (לעיל ד מד) וכן נוהגין. כתב רבי יוסף חיים - כשמציאין ספר תורה מן ההיכל, פותחין אותו ומראין אותו לכל הקהל. וצריך שכולם ישתחוו לספר תורה כשהוא פתוח, אפילו נשים וטף, ויאמרו **וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל** (דברים ד מד) אל שדי אמת, משה אמת ותורתו אמת. והטעם כי התורה נתנה לנו מעולם הבריאה, ששם מאיר 'אל שדי', ושם סוד הבינה שהוא סוד שם 'אהיה' שמספרו כ"א, וכ"א פעמים 'אהיה' עולה מספר 'אמת'. ולכן **משה** שנתנה תורה על ידו ונקראת על שמו, הנה מספר שמו עולה 'אל שדי' (345). ואם האדם עומד במקום שאינו יכול להפסיק בדיבור, ישתחוה בלבד. וראיתי בספר אחד שכתוב שם: **טוב שיסתכל האדם בתיבה, שיהא את ראשון שלה כמו את ראשון שבשמו**. (בן איש חי שנה ב תולדות טו) וכתב הכף החיים - **ושמעתי הטעם שזו מועיל להצלחה**.

שאלות

- א. ראייה בפרשה שאצל עכו"ם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה.
- א. ראייה בפרשה שאצל ישראל הקב"ה מצרף מחשבה למעשה רק בעבודה זרה.
- ב. **וְלִקְחֶתָּהּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה** אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאַרְצָךָ אֲשֶׁר יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בְטֶנְאָ וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ לְשֹׁכֵן שָׁמוֹ שָׁם. (כו ב) פרש"י – **מֵרֵאשִׁית** וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, שָׂאִין כָּל הַפְּרוֹת חֲבִיבִין בְּכַוִּנָּה אֲלֵא שְׁבַעַת הַמִּינִין בְּלִבָּד. לְכַאוּרָה הוּל"ל **פְּרֵי הַעֵץ** לְפִי שֶׁהַבִּיכּוּרִים הֵם מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים בְּלִבָּד.
- ג. **כִּי לִי אֵימִים יִקְוּ וְאֲנִיּוֹת תְּרִשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה לְהִבְיֵא בְּנִיךָ מִרְחֹק כִּסְפָם וְזָהָבָם אִתָּם** (ישעיהו טו) אלו שבטים מעשרת השבטים שגלו עתידים לחזור תחילה לכלל ישראל.
- ד. **וְלִקְחֶתָּהּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה** אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאַרְצָךָ אֲשֶׁר יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ נָתַן לָךְ (כו ב) על מה נאמר שאם עושה זאת נחשב לו כאילו מקריב ביכורים, גם בזמן שבית המקדש לא קיים.
- ה. **לָתֵם לֹא אֲכַלְתֶּם וַיִּין וְשִׂכָר לֹא שְׂתִיתֶם** (כט ה) לכאורה כיצד קיימו סעודות שבת ויום טוב, איך עשו קידוש והבדלה כשהיו בני ישראל במדבר.
- ו. היכן בפרשתנו רמזים תפילין של ראש.
- ז. ראייה בפרשה שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה.
- ז. **וְלִקְחֶתָּהּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה** (כו ב) אין מביאים ביכורים מן המשקים שנאמר **פְּרֵי הָאֲדָמָה** ולא משקה. באיזה מקרים אפשר להביא ביכורים מן המשקין. מה הדין בדבש תמרים.
- ח. **וּבָאוּ עִלְיֶיךָ כָּל הַבְּרִכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ**. (כח ב) מה הטעם דגבי ברכות כתיב **וְהִשִּׁיגְךָ** חסר ו', וגבי קללות כתיב **וּבָאוּ עִלְיֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְרִדְפוּךָ וְהִשִּׁיגוּךָ** (כח מה) **וְהִשִּׁיגוּךָ** כתיב מלא.
- ח. שלושה שמות ללבנה - סהר ירח לבנה. שלושה שמות לשמש - חמה שמש, שם נוסף בפרשתנו.
- ט. **וַיִּבְאֲנוּ אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ**. (כו ט) פרש"י - **אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה** – זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. מה הטעם שהקדים את **וַיִּבְאֲנוּ אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה** היינו לבית המקדש, קודם שאמר **וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת**, הרי הסדר הוא הפוך, קודם נתן לנו **אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת** ורק לאחר מכן הביאנו **אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה**.
- י. מספר הפעמים שמופיע ארור בפרשה, מספר הפעמים שמופיע ברכות, ומספר הפעמים שמופיע אמן.
- י. מספר הפעמים שמופיע שם י-ה-ו-ה בפרשת הביכורים. והטעם בזה.
- כ. **וְהִשִּׁיבְךָ יְ-הֵנָּה מִצִּירִים בְּאִנּוֹת בְּדָרְךָ אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לָךְ לֹא תִסִּיף עוֹד לְרֵאתָהּ**. (כח טח) לכאורה מאי נפקא מינה איך ישיבו אותם מצרים דרך היבשה או דרך הים.
- ל. ראייה בפרשה ששתיה היא בכלל אכילה.
- מ. **וְאוֹלֶךְ אִתְּכֶם אֲרָבַעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא בְּלוּ שְׁלֵמֶתִיכֶם מֵעֲלִיכֶם וְנַעַלְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶיךָ**. (כט ד) מה הטעם שכתוב **לֹא בְּלוּ שְׁלֵמֶתִיכֶם מֵעֲלִיכֶם** בלשון רבים ואילו **וְנַעַלְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶיךָ** כתיב בלשון יחיד.
- מ. בברכות נאמר **בְּרוּךְ פְּרֵי בְטֶנְאָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ** .. **בְּרוּךְ טֶנְאָתְךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ**. (כה ד-ה) ואילו בקללות נאמר **אֲרוּר טֶנְאָתְךָ וּפְרֵי בְטֶנְאָתְךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ** (כח ז-ח) מה הטעם שבברכות **פְּרֵי בְטֶנְאָתְךָ** נאמר בהתחלה, ובקללות **פְּרֵי בְטֶנְאָתְךָ** נאמר בסוף.
- נ. **לִירֵאָה אֶת הַשָּׁם הַנּוֹכַח וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ**. (כח נח) המזכיר שם שמים לבטלה מה צריך לעשות בלשון נקט קרא **לְמַת**, לא אֶכְלֵתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֶמְאָ וְלֹא נִתִּיתִי מִמֶּנּוּ לְמַת (כו יד) פרש"י - לעשות לו ארון ומקריבין. לכאורה מה הטעם נקט קרא **לְמַת**, לחי נמי אסור לאכול חוץ לירושלים, דכתיב לגבי מעשר שני (יד כד) **וְאֲכַלְתָּ לְפָנָי יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שָׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ תִּירֶשֶׁתָּ וְיִצְתְּרָךָ טַעַם הַמִּצְוָה שִׁיבּוֹא הָאָדָם לִירוּשָׁלַיִם וִירָאָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַבּוּדַת הַכֹּהֲנִים וּמִכָּךְ יִלְמַד לִירָאָה אֶת הַשָּׁם**.
- ס. איתא במשנה (סנהדרין ז א) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיהו ס, כא) **וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ נֹצֵר מִטַּעַן [מִטַּעֲנֵי] מַעֲשֵׂה נְדִי לְהַתְּפָאָר**. ואילו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס. לכאורה קשה מדוע רשע מגיע לו חלק לעולם הבא, ואם הוא בטוח בחלקו למה לו לחזור בתשובה.
- ע. וּנְתַנֶּה יְ-הֵנָּה לְרֵאשׁ וְלֹא לְזָנֵב וְהִייתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה. (כח יג) לכאורה הוי כפילות דאם תהיה רק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה. וכן מי שהוא ראש ודאי שאינו זנב.
- פ. **לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי**. (כו יג) דברי מאכל מי שאוכלם הוא מחזיר את התלמוד ששכח.
- פ. בשישה סדרי משנה - חמישה מסכתות בלבד מתחילות באות א'.
- צ. מספר הפעמים שיצחק מופיע בכל התורה כולה. והקשר לפרשה.
- ק. מנין הקללות המנויים בתורת כהנים ובמשנה תורה בסך הכל, וכנגדן מנין שנותיו של יעקב אבינו ע"ה.
- ר. מה הטעם שראש השנה נקרא יום הזיכרון.
- ש. **וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְ-הֵנָּה נִקְרָא עִלְיֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ**. (כח י) מספר הימים שמניחים תפילין בשנה (בחול"ל), מלבד שבתות וימים טובים.
- ת. איתא בגמרא (ע"ז נה א) כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משיביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני. והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב (דברים כח, נט) **וְחִלְלִים רָעִים וְנֹאֲמָנִים רָעִים** בשליחותן ונאמנים בשבועתן. לכאורה קשה מהא דאיתא (ר"ה טז א תוס ד"ה כמאן) שמן השמים נגזר על האדם מתי יחלה אך מתי יתרפא לא נגזר.
- ת. **וְהִנֵּה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְ-הֵנָּה אֶ-לֶהֱיֶיךָ לְשֹׁמֵר לְעִשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עִלְיֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׁיגוּךָ**. (כח טז) אין וְהִנֵּה אלא לשון שמחה, וְלִשְׁמֹחָה מֵה זֶה עֲשֵׂה? מנין התיבות שנאמרו בפרשת התוכחה. וכנגדן מספר הפעמים שמוזכר שם יְ-הֵנָּה בתוכחות, והקשר ביניהם.

תשובות

- א. **אַרְמֵי אֲבָד אָבִי** (כו כה) ואמרינן (הגש"פ) צא ולמד מה בקש לָכוֹן הָאֲרָמִי לְעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָכוֹן בְּקֵשׁ לְעַקֹּר אֶת הַכָּל. מעלה על לבן הארמי, כאלו אבדו.
- א. **אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה** (כו טו) בשאר הארורים נאמרו בלשון הוה **אֲרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאָמוֹ, אֲרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ, אֲרוּר מַשְׁגֵּה עוֹר בְּדֶרֶךְ, וְכֵן כּוֹלֵם.** ורק לגבי ע"ז נאמר בלשון עתיד **אֲרוּר הָאִישׁ יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה,** מכאן ראייה שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבה למעשה. (תורת חיים – חולין קמב)
- ב. בוסר היוצא מן העין ברכתו פרי האדמה – כדתנן (משנה ביכורים ג א) פיצד מפרישין הפפורים. יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שפכרה, אֲשָׁפֹל שְׁפָכְרָ, רְמוֹן שְׁפָכְרָ, קוֹשְׁרוֹ בְּגָמִי, וְאוֹמֵר, הֲרִי אֵלַי כְּפֹרִים. ובאותה שעה בוסר הוא וברכתו האדמה. דכתיב (כו י) **הִנֵּה הַבְּאֵתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה** בשעת הבאה הוא פרי, אבל בשעת הפרשה אין צריך שיהיה פרי אלא אפילו בוסר ואפילו פגין. (רע"ב) לכך כתיב **פְּרִי הָאֲדָמָה. א"י** חיסה ברכתה האדמה, כדאיתא (ברכות לו א) הכוסס את החיסה (שאוכל גרעיני חיסה שלמים) מברך עליה 'בורא פרי האדמה'. ופירש הבית יוסף (בסימן רה) שכאשר כוסס את גרעיני החיסה, בין אם הם חיים ובין אם הם מבושלים, כל שהם שלמים וניכרים, מברך עליהם ברכת בורא פרי האדמה. שכן בתחילה ברכת החיסה היא 'האדמה' כפי שמברכים על כל הירקות והקטניות, ורק על ידי בישול או טחינה לקמח, משתנה ברכת החטים לברכת 'מזונות' או 'המוציא'. א"י הברכה היא **פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִתְּתָה לִי** על מתנת ארץ ישראל שהיא האדמה. (חומת אנך)
- ג. גד יוסף – עתידין לחזור תחילה לכלל ישראל מעשרת השבטים. ואיתא בחז"ל (סנהדרין דא) להיכא אגלי להו [להיכן גלו עשרת השבטים] מר זוטרא אמר לאפריקי [לאפריקה] ורבי חנינא אמר להרי סלוג [שלג]. (טעמא דקרא).
- ד. דורון לתלמיד חכם אם מביא – הרי כאילו מקריב ביכורים. (כתובות קה ע"ב) וכן כל המארח תלמיד חכם בביתו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב ביכורים (ויקרא רבה לד, יג) *
- ה. המן היה בו את כל הטעמים שרצו והיו מכוונים לקראת שבת טעם לחם ויין ויוצאים בו ידי חובה. (טעמא דקרא) *
- ו. **וְרֵאָא פֶל עַמֵי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יִהְיֶה נִקְרָא עֲלֵיהּ וְנִרְאָא מִפְּךָ.** (וכה י) תניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש. פרש"י – שכתוב בו רוב השם ש"ין ודל"ת. (מנחות לה ב) שם יִהְיֶה נִקְרָא ר"ת ש"י"ן של תפילין. **בְּשִׁמְךָ וְגִילּוֹן כֹּל הַיּוֹם** (תהלים פט ז) בגמטריא **בתפילין** (582) וכתיב **כִּי שָׁם יִהְיֶה נִקְרָא עֲלֵיהּ – ש"י"ן** של תפילין הלכה למשה מסיני. (רבינו יהודה החסיד) תרגום יונתן – וְיִחְמְדוּן כֹּל עַמֵי אֶרֶץ אֲרָם שְׂמָא דִּי חִקוּק בְּזִמְן דְתַפְּלִין עֲלֵיהּ וְיִדְחְלוּן מִפְּךָ. *
- ו. **וְלֹא נָתַן יְ-הוָה לְכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרֹאוֹת וְאָזְנוֹיִם לְשִׁמֹּעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה.** (כט ג) כתב רבינו בחיי – מכאן דרשו רז"ל שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה, וכן אמרו במסכת אבות (ה כז) בן ארבעים לבינה. כתב בעה"ט – **וְלֹא נָתַן יְ-הוָה לְכֶם לֵב לְדַעַת.** וסמך ליה **וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם אֲרָבַעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר,** רמז שעד מ' שנה אין אדם עומד על דעת רבו.
- ז. זיתים וענבים אפשר להביא ביכורים ממשקים שלהם. כתב הרמב"ם (בכורים ב ד) – אין מביאין בכורים משקין חוץ מזיתים וענבים בלבד שנאמר **פְּרִי הָאֲדָמָה** (ולא משקה) ואם הביא משקין אין מקבלין ממנו. ולבש פירוש תמרים היוצא ממנו דבש לאפוקי תמרים שבהרים שהן גרועים. (פרדס שמאי)
- ח. חיפון ובהלה מורה כתיב חסר, מלא מורה על מתינות. ולכן אצל הברכות כתיב חסר דהברכות יבואו אליכם במהרה אבל אצל קלות כתיב מלא שיבואו במתינות. כדתיני אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה. (טעמא דקרא) *
- ח. חרס – כתב רבינו בחיי – אבל יתכן לפרש ובחרס מלשון שמש, כי יפחידים במכת השמש, ושלשה שמות יש לו, שמש חמה חרס. שמש על שם שהוא עבד משמש אצל קונו, ומתוך מעלת העבד תתפרסם מעלת האדון, חמה על שם החמימות, חרס על שם שנברא להאיר על הארץ. ועוד יש בשלשון רמז על ההקף הרביעי הגדול שהוא סס"ה ימים, ועל שמות שני מנהיגיו. וכן בענין שלשה שמות אשר ללבנה, והן סהר ירח לבנה, ואין כאן מקום להאריך בזה. אבל יזהיר הכתוב שאם לא ישמעו בקול השי"ת שיכה אותם במכת השמש שהוא קלוקל האויר והיסודות, והוה ובחרס מלשון (איוב ט ז) **הָאֲמַר לְחֶרֶס וְלֹא יִנְרָח, וְכֵן (שופטים יד יח) בְּטָרִם יָבֵא הַחֶרֶסָה.** והנה זה הפך ממה שהזכיר דוד ע"ה בברכה (תהלים קסא ו) **יִוָּמֵם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְפֹּה וְיִרָח בְּלִילָה** כנגד זה אמר בכאן **יִכְפֹּה** כי החללים בסביבת המאכלים ושנוי האויר בארצות. והכל בתנועת השמש. (רבינו בחיי – דברים כח כז) טעם הפירות ושומנם קשור לבנין בית המקדש. דאיתא (סוטה מה א) מיום שֶׁתֵּרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שָׁאֵין בּוֹ קִלְלָה, וְלֹא יִרָד הַטֵּל לְבָרְכָה, וְנִיטַל טַעַם הַפִּירוֹת. רבי יוסי אומר: אף ניטל שומן הפירות. זהו שכתוב **וְיִבְאֵנוּ אֶל הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה** היינו כשביט המקדש בנוי על תלו, אז וְיִתֵּן לָנוּ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ יָבֵט וְלֵב יִדְבַּשׁ, כי קודם לבנין בית המקדש אין טעם בפירות ונחסר שומנם. (עץ החיים בשם מהר"ב ברזילי)
- י. י"א פעמים כתוב ארוך בפרשה, וי"א פעמים ברכות בפרשה, **וְיָבִיר אֶתְּךָ בְּעֵינֶיךָ ג', וְיָבִיר אֶתְּךָ בְּשִׁנֶּיךָ ד', בְּרֹחַ פְּרִי בְּטַנְיָה ה', בְּרֹחַ טַנְיָה ו', בְּרֹחַ אֶתְּךָ בְּבִאָה ז', וְיָבִיר אֶתְּךָ בְּצִאֲתֶךָ ח', הַבְּרִכָּה ט', וְיָבִירְךָ י', וְיָבִירְךָ י"א, הרי כ"ב, כנגד כ"ב אותיות של תורה. י"א אמן בפרשה והם עולים תת"ר, אמר הקב"ה אני נתתי התורה לאלף דור וזה עבר עליה יעמוד בארוך. (רבינו אפרים) ***
- י. י"ג פעמים מופיע שם י"ה-ו-ה בפרשת הביכורים, שהם כנגד שלוש עשרה מידות של רחמים, ובפרשת י"ג מידות (שמות ל"ד ו) **וַיַּעֲבֹר יְ-הוָה עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ מִבְּיַד בֵּית יְ-הוָה אֶל-לֵהֲיֹף** (שם לד כו). (משך חכמה)
- כ. כשפים מתבטלים על ידי מים – כדאיתא (סנהדרין סו ב) זעירי הזדמן לאלכסנדראי של מצרים, וקנה חמור וכאשר הגיע להשקותו במים נעשה החמור דף של גשר שעשו תחלה את הדף חמור, אמרו לו המוכרים אם לא שאדם גדול אתה לא היינו מחזירים לך דמי החמור. שאין מי שקונה כאן במקום כשפים ואינו בודק אותו במים. וזהו **וְהַשִּׁיבֵךְ יְ-הוָה מְצַרִּים בְּאֵזְבוֹת** לומר להם שאינו דרך כישוף אלא גלות ממש. (אונים לתורה) *
- ל. **לֹא אֶכְלֵתִי בְּאֵינִי מִמֶּנּוּ** (כו ז) פרש"י – מִכָּאן שְׁאִסּוּר לְאֹנֵן. כתב הרלב"ג – זה מעשר שני שאוכלין בשמחה שהתורה הזהירה מלאכול אותו באינינות. והאונן אסור באכילה גם יין ושמן של מעשר שני. ראייה ששתייה בכלל אכילה.
- מ. מת שהיה עם נעליו בשעת פטירתו אין לתת את הנעליים ליהודי אחר, משום שהוא סכנה ללבושם. (ויכול למכרם לנכרי) לפיכך כתיב **וְנַעֲלֶךָ בְּלֶתָה מַעֲלֵךְ בְּלִשׁוֹן יְחִיד,** לפי שלא לבשו נעליים של אחרים שמתו לעומת **שְׁלֵמַתִּימִים** כשמת אחד לבש אחר בגדו ולכך כתיב לשון רבים. (טעמא דקרא) *
- מ. מוצנו של האדם נענש בקללה בתחילה, ואם לא חזור בתשובה אזי פוגע בנפשות. כדאיתא (ויק"ר י"ז, ד). אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה. בברכות קודם מברך את פרי הבטן שהוא חשוב יותר אה"כ את האדמה החיונית לפרנסה ואח"כ את שאר צרכי האדם. (רבינו בחיי, טעמא דקרא) *
- נ. נידוי צריך שיהג בעצמו – יחלוץ מנעליו וישב לארץ ויבקש משלושה בני אדם שיתירו לו נידויו, ואז ייסלח לו בהכנעתו. (ספר חרדים פרק ט ד)
- ס. סיכה מן המעשר אסור לעשות למת. אבל לסוך את החי מותר. כדאיתא (יבמות עד א). אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי סימאי, מנין למעשר שני שמתר לסוכו, שנאמר **וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת,** למת הוא דלא נתתי, הא לחי דומיא דמת נתתי, איזהו דבר ששנה בחיים ובמתים, הוי אומר זו סיכה. (מושב זקנים)
- ס. ספק הדבר אם ינתן לו, שלכל אחד ואחד חלק מיוחד בעוה"ב ואין הדבר תלוי אלא במעשיו, שהרי אמרו (הגיגה טו א) **כִּיָּא קַב"ה צְדִיקִים כִּיָּא רְשָׁעִים, כִּיָּא גַן עֵדֶן כִּיָּא גֵיהֶנְם.** כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד בְּגֵן עֵדֶן וְאֶחָד בְּגֵיהֶנְם. זְכָה צְדִיק – נִטַּל חֲלָקוֹ וְחֲלָק חֲבָרוֹ בְּגֵן עֵדֶן, נִתְחַסֵּב רְשָׁע – נִטַּל חֲלָקוֹ וְחֲלָק חֲבָרוֹ בְּגֵיהֶנְם. א"י חלק מלשון 'חלקת השדה', לכל אחד ניתנה חלקה שהיא שדה בור ועליו לעבדה ולפתח אותה כראוי ואז נתיב פירות מושבחים שאותם יאכל בעוה"ז ובעוה"ב, אבל אם אינו מעבדה כראוי הרי היא נשאת שוממה ומצמיחה קוצים וברקנים. (הפחץ חיים על מס' אבות)
- ע. עולם הזה ועולם הבא – יש אנשים שהם למעלה רק בעוה"ז שהוא עולם הפוך (עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה – בכ"ב ב), אבל בעוה"ב שהוא עולם ברור הם למטה, וזה שנאמר **וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָה** בעוה"ז ובעוה"ב, **וְלֹא תִהְיֶה גַם שֵׁם לְמַטָּה,** ומתי יהיה הדבר **כִּי תִשְׁמַע אֶל מְצִוֹת יְ-הוָה אֶל-לֵהֲיֹף.** וכן יש ראש בעיני אדם והוא זנב בעיני ה'. וזהו וְנִתְּנָךְ יְ-הוָה לְרֵאשׁ מִמֶּשׁ, גַּם בְּעֵינֵי ה'. (אונים לתורה)
- פ. פת שנאפתה על פתחיה **וְכָל שֶׁכֶן שָׁחַץ עֲצָמוֹן וְהָאוֹכֵל בִּיצָה מְגוֹלְלָת בְּלֹא מִלָּה, וְהַרְגִיל לְשִׁמּוֹן זִית, וְהַרְגִיל בִּינּוֹן וּבְשָׂמִים, וְהַשׁוֹתָה מִים שֶׁל שִׁינְיָרֵי עֵיפָה.** וְיֵשׁ אוֹמְרֵי, אֵף הַטּוֹבֵל בְּמִלַּח וְאֹכְלֵי. מְחֻזְרִים אֶת הַתְּלִמּוֹת שֶׁנִּשְׁכַּח. (הריו"ת יג ב)
- פ. פאה – אלו דברים, פסחים – אור לארבעה עשר, ראש השנה – ארבעה ראשי שנים, בכ"ק – ארבעה אבות נזיקין, כלים – אבות הטומאות. (בן היודע הוריות שם) *
- צ. צ"ח פעמים מופיע יצחק בכל התורה כולה. והיא מגינה על עם ישראל כנגד צ"ח קללות שבפרשה. (רבינו אפרים, נחל קדומים) *
- ק. קמ"ז קללות – צ"ח בפרשתנו ומ"ט בפרשת בחוקותי סה"כ קמ"ז כנגד שנותיו של יעקב אבינו ע"ה, וזכותו של יעקב מגינה על בניו וכל שנה ושנה מימי חייו שחי בקדושה וטרהה מבטלת קללה אחת מבני ישראל. (הקל יצחק)
- ר. ראשון הוא לעשי"ת, ועיקר התשובה הוא על ידי הזיכרון שצרכים לזכור בהשי"ת ובעלמא דאתי על מה שכל אחד צריך להתגבר. (טעמי המנהגים) *
- ש. שלוש מאות ימים בשנה מניחים תפילין (בחו"ל), יצאו שבתות וימים טובים שהן ס"ה ימים. *
- ת. תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה שתבטל אף בתוך זמן לבטל אף השבועה שנשבע שר היסורין אבל זה האיש שלא עשה כן ובאו היסורין עליו עד זמן שבועתן. (חידושי אגדות – ע"ז נה א, היעב"ז)
- ת. תרע"ו תיבות בפרשת התוכחה, וכנגדן כ"ו פעמים מוזכר בפרשת התוכחות שם יְ-הוָה. וצירופן עולה למנין שש מאות שבעים ושש. (עשרים ושש פעמים עשרים ושש הרי הם שש מאות שבעים ושש) כמנין רְעוּת. לרמוז שבכח שמו של הקב"ה יהפכו הקללות לברכות. (מ.ש.ת. בשם האד"מ מפרימשלן)

מקורות / חידודון *

ב. א"ג לכפר על אדם הראשון שנברא מהאדמה וכתוב (בראשית ג ז) **אָרְוֵהָ הָאָדָמָה בַּעֲבוּרָהּ** ועל ידי מצוה זו היא כפרה וברכה. (חומת אנך)
ד. **וְלִקְחָהּ מֵרֵאשִׁית פֶּלֶל פָּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר מֵאֲרָצָה אֲשֶׁר יְהִי-הָאֱלֹהִים נָמֹן לְךָ וְשִׁמְתָהּ בְּטֵנָה וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם.** (כו ב) תניא: ' לאיש יש לא מבשל שיש לה ויבא לאיש הגא-להים לקח בפירות לקחם שלערים ויבא לקחם בצקלנו. (מלכים ב ד, מב) - וכי אלישע אוכל ביכורים הוה? אלא לומר לך: כל המביא דורון לתלמיד חכם - כאילו מקריב ביכורים. (כתובות קו א)
ובמדרש ויקרא רבה לד, יג: אמר ר' אבין: כל המארח תלמיד חכם בביתו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב ביכורים. נאמר כאן **תְּבִיא** ונאמר להלן (שמות כג ט) **תְּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ** מה להלן בכורים אף כאן ביכורים.

ה. **כֹּתֵב הַרְמַב"ן** - הטעם לא אכלתם ממנו שתוכלו לחיות ממנו כי עיקר מחיתם במן היתה **למען תדעו כי אני יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם** המחיה אתכם במעשה הנס ואין טעמו שלא אכלו לחם כלל כמו **לא אֶכְלֵתִי וּמִיָּם לֹא שָׁתִיתִי** (לעיל ט ט) כי בקצת העתים היה לישראל במדבר לחם כמו שכתוב (שם ב כח ט) **אֶכְלֵ בַּפֶּסֶף מִשְׁבְּרֵי וְאֶכְלֵתִי וּמִיָּם בַּפֶּסֶף תִּמְן לִי וְשָׁתִיתִי.. כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עִשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשִׁעִיר וְהַמֹּאֲבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעֵר.** ורבותינו הזכירו (יומא עה) דברים שתגרי אומות העולם מביאים להם במדבר ואפשר עוד כי מעת שירד המן עד בואם אל שעיר לא אכלו לחם כלל כי הלכו **בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא** אבל בשנת הארבעים קרבו לישוב ונאמר להם (לעיל ב ד) **וְאֵת הַעֵם צוּ לֵאמֹר אִתְּם עֹבְרִים בְּגִבְלוֹ אֲחֵיכֶם בְּנֵי עִשׂוֹ. אֶכְלֵ מִשְׁבְּרֵי מֵאֲתָם** ושם (פסוק ז) כתוב **זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרְתָּ דָבָר** ומן העת ההיא היו האדומים והמואבים מקדימים אותם בלחם ובמים והיו גדולי ישראל קונים מהם ואוכלים לתענוג לא לצורך ולא לשבעה ועיקר המחיה שלהם במן.

ו. דורשי רשומות אמרו. **שָׁם יְהוָה נִקְרָא.** ר"ת **שׂוּן.** ואפשר **שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ** ס"ת גימטריא **א-דני** עם הכולל. נִקְרָא מִמֶּךָ ס"ת גימטריא **ה-ויה.** ור"ת שם מ"ה עם הכולל. (מראית העין)

ז. **יהודיע** - נראה לי בס"ד בתפילין של ראש יש אותיות ש"ד מן שד"י שנשלם באות יו"ד של תפילין של יד אך יש בתפילין של ראש אות ש' יתורה שיש לה ד' ראשין ובה רמזו מספר שם ה' הדיינו ש"י"ן במלואה [360] עולה מספר ש"ס ועם מספר ו' היתר שיש בה יש שס"ו כמנין שם ה' [366] ולזה אמר 'פי שם ה' נקרא ע"יך' אלו תפילין של ראש, שיש בו ש"י"ן יתירה שיש לה ו' יתר. ועוד נראה לי בס"ד ידוע ששם הויה נקרא 'מצפץ' בחלוף א"ת ב"ש ולכן שני שמות הויה שבתחילת י"ג מידות קורין אותם המתפללים ביחיד 'מצפץ מצפץ' א"ל רחום וחנון וידוע שני ש"י"ן של תפילין הם כנגד שני שמות הויה הויה ד"ג מדות הנזכר כי שם מצפץ [300] הוא גימטריא ש' והוה שנאמר 'פי שם ה' נקרא ע"יך' נקרא ע"יך דייקא שקריאתו היא מצפץ והם על"ך בתפילין של ראש שרשום בו ב' ש"י"ן.

ח. איתא במדרש - **וַיֵּבֹאוּ עֲלֶיךָ פֶּלֶא הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְיִדְפְּפוּךָ וְיִשְׁחַדְּוּךָ** מלא באו"ל. ולא נכתב בברכות מלא. ומה שנכתב כאן מלא, על שם: **עֲמֹו אֲנִי בַצָּרָה** (תהלים טו) לרמוז כי ה' שוכן בקרבם ומלא יאבדו בגלות. ועוד, אל תקרי **וְהַשְׁחִיחָה** אלא **וְהַצְּחִיחָה** כי אותיות זסשר"ן מתחלפות. וכמו שדרשו ז"ל (ברכות ה א) מה מלח ממתקת הברש אף היסורים ממרקים ומקיימים גופו של אדם. וג' מתנות טובות נתנו לישראל וכולם לא נתנו אלא על ידי ייסורים: תורה וארץ ישראל ועולם הבא. [פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת כי תבא] [וכ"ל רבינו בחיי]

י. **כתב הכלי יקר** - ומה שבאו במספר י"א, לפי ששם של יה הוא מות הדין שנאמר (תהלים קיה, יח) יסור יסרני יה, וכן (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר תיסרני יה, וכן עזי וזמרת יה כמבואר פר' שלח (טו.ב) ונמצא שריו"ו ה"א שבשם הגדול הוא מדה"ר וכן כתב רבינו בחיי על פסוק כי יד על כס יה (שמות יז, טז) ורצה הקב"ה לברא את העולם במה"ד היינו בשם של יה שנאמר (ישעיה כו, ד) כי ביה ה' צור עולמים. וראה שאינו מתקיים עד ששיתף גם ו"ה ל"ה וע"כ אמרו (ב"ב ט, ב) הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, לפי שעיקר שכרו בעה"ז הנגבל בשש קצוות כי שכרו ממגד שמים מעל, ומתהום רובצת תחת, ופרצת ימה, וקדמה, וגו'. אבל המפייסו בדיבור הרוחני שבו אז עיקר שכרו לעולם הנעלם בשם של ו"ה הדיינו י"א ברכות כי דווקא לעה"ב השם מלא ע"כ באו הברכות במספר י"א, וכן אפילו הארורים אין הקב"ה שולח בשטף חימה לאלתר כ"א ברחמים תחילה מעט מעט אולי ישובו כדרך שעשה לידר המבול שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כך אפילו הקללות באים מצד הרחמים מעט מעט ע"כ באו ג"כ במספר י"א המורה על הרחמים, ומשעם זה כל התוכחות הן של תורת כהנים, הן שבפרשה זו, ומתחילין בו"ו ומסיימין בה"א להורות שאפילו ברוגז רחם יזכור.

כ. **ובחידושי הרמ"ה ז"ל כתב** דזעירי רכב על החמור והוליכו להשקותו מים בעודו רוכב על החמור וכשנפטר וחזר להיות עץ היה צריך ליפול במים ונעשה לו נס וניצול עיני שם. ולפי זה יש לומר המוכרים אמרו לו כן אחר שראו שנעשה לו נס גדול שלא נפל במים נתכבד בעיניהם ולכן החזירו לו מעותיו. נמצא כל דבר הנעשה על פי כוחות הטומאה נבדק במים וידוע כל כוחות טומאה של כשוף וכיוצא נמשכים מן ס"מ שהוא מקור הטומאה ונקרא 'צמא' [131] כי מספר שמו קל"א כמנין צמא וכזה יובן **הוי פל צמא לכו למים** (ישעיה נה, א) דרצונו לומר כל דבר הנעשה על פי כוחות הצמא לכו לבדקו במים כי המים דוחין כוחות הטומאה בכמה דברים וכאשר תמצא בטבילה ובנטיילת ידים. (בן יהוידע) א"ל **וְהַשְׁחִיחָה יְהוָה מַצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת** - פירוש ויהיו שובים גם הטרף. דאילו להולכי רגל לא היה ליקח בשבי רק האנשים והנשים היכולים לילך, לאפוקי באניות בא לכלול גם הטרף. (פעננה רזא) א"ל **כדי שלא יחשבו בני ישראל שאם הקב"ה יתרגו עליהם יחזירו למצרים, יש להם עצה להסתתר ע"י כשפים ויוכלו להינצל, וכמו שכתוב בגמ' שם, מדוע נקראים כשפים? שמכחישים פמליא של מעלה. אבל אם יובלו למצרים באניות השטות במים, שם הכישוף לא עובד.** (רבי שמואל דוד וואלקין)

מ. **כתב רבי יהודה חסיד** - מי שחייב לאחרים לא ירבה בצדוקו עד שיפרע ולא יעשה אדם צדקה בדבר שיש בו סכנה. **לאחד ניתנו לו מנעלים של מת ורצה לתת אותם לעני אמרו לו ואהבת לרעך כמוך אלא תמכרם לנכרי שלא יבא לידי סכנה שום יהודי ויתן המעות לעני.** (ספר חסידים תנד)

א"ג - רמז למש"כ בשו"ת רב פעלים (ה"ד או"ח סימן יג) 'הסכרא מחייבת דאין הסנדל הזה בכלל הבגדים שחייב האדם להחליף בשבת בגדים שלובשן בחול אעפ"י שהם חדישים ונאים דאין המנעל בכלל המלבושים, והראיה דברכת מלביש ערומים שנתקנה בשביל מלבושים של האדם לא נכלל בה המנעל והסנדל אלא תקנו רז"ל ברכה אחרת בשביל הנאת המנעל והיא ברכת שעשה לי כל צרכי דברכה זו נתקנה בעבור נעילת המנעלים כידוע'. לכך כתיב **וְנַעַלְתָּ בַלְשׁוֹן יְחִיד.** שבגדים רחוקים הרבה, ונעל רגל הוא אחד. (פרדס יוסף)

א"ג שמלה יתכן שאינה שלו אלא שהוא שואל מחבירו, וע"כ נקט לשון רבים. אבל בנעל איתא בחז"ל (שבת קכ"ט.) 'לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו, ואם כן אם יש לו בגד בהכרח שיש לו נעלים, דאם לא כן - מנעל קודם לבגד, כדמציינו בגמ' (סנהדרין כ.) בתלמידים, שכמה מהם לבשו בגד אחד מחמת עוניים ועסקו בתורה. (להורות נתן)

מ. **פרוץ פרי בטן** - הקדים כאן בברכות הגוף לברכת המזון, שאמר אחריו **פרוץ בטן**, אבל בקללות הקדים טנאך ואחר כך פרי בטן, ללמדך שיענש תחלה בממונו ואם יחזור בו מוטב ואם לאו יענש בגופו. וכן אמרו במדרש אין בעל הרחמים נפרע מן הנפשות תחלה. (רבינו בחיי)

פ. דאות אל"ף הוא לשון לימוד כמו **אלופי ומגדע** (תהלים נה, יד) **וְנִאֲלַפְתָּ חֲכָמָה** (איוב לג, לג) והיינו להורות דהלימוד יש חמשה יפים לו וחמשה להפך. (בן יהוידע שם)
צ. תוכחה מתחילה וקניה **אם לא** בגימטריא צ"ח, **פל חלי** בגמטריא צ"ח, **כי צ"ח** קללות בתוכחה זו וכולן נתקיימו בישראל שנאמר (ישעיה מ ב) **פִּי מְלֵאָה בְּצַבָּאָה.** בגמטריא צ"ח, לכך היו מקריבין כנגדן צ"ח כבשים בסוכות כדי להגן עליהם, וכנגדן התורה נדרשת בצ"ח פנים שהם מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ולכך צ"ח פעמים יצחק בתורה, להן עליהם. וצ"ח פסוקים ב- **צו אַת אֶרְוֶן, שִׁישְׁכֹּרוּ עֲלֵיהֶם הַקְּרִבּוֹת.** ולעיתים לבוא יתפכו כולן לטובה ולששון, **נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ** (שה"ש ד ט) **נְגִילָה** בגמטריא צ"ח. צ"ח קללות בתוכחה, ואם תחשב **פל חלי** ו**נְגִילָה** **פל חלי** **מַפָּה** הרי ק', כנגדו אנו חייבים לברך ק' ברכות בכל יום, וכתוב (תהלים קכח ד) **הַגָּה כִּי כֵן לְבַרְךָ בְּיָרָא יְהוָה, כִּי כֵן בְּגִימַטְרִיא ק'.** וכן ארז"ל (מנחות מג ב) אמר רבי מאיר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר **וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמֶךָ, אֵל תִּקְרִי מַה אֵלָּא מַאֲה,** מה בא"ת ב"ש בגימטריא ק', וכן (ש"ב כג א) וַיִּנָּאֵם הַגִּבֹּר הַקָּם **עַל,** וכן (תהלים א צ) **תִּפְקַלְהוּ לַמַּשְׁחָה אִישׁ הָאֱלֹהִים ר"ת מַאֲה,** (קהלת יב יג) **פִּי זֶה פֶּל הָאָדָם** בגימטריא ק', כל האדם חייב לברכם. (רבינו אפרים)

צ"ח הוא בדיקו הגימטריא של המלה 'סלח' - סלח לנו! (הרבי מליובאוויטש) כתב החיד"א - בביאת המשיח יתהפכו כולן לשמחה ועל כך נאמר: **נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ** - גם המלה 'נגילה' היא בגימטריא 98, והרמז הוא שאז נגיל ונשמח בדברי ה'קללות' עצמן שיהפכו לברכות.

ש. **כתב רבינו בחיי** - ויש לך להתעורר בכאן כי נרשם בכאן אות ש"י"ן שהיא הלכה למשה מסיני, והוא כאלו אמר וראו כל עמי הארץ כי ש"י"ן עליך ויראו ממך. ועוד חלוק השם הגדול בא"ת ב"ש עולה במספר ש"י"ן, והוא ש"י"ן רבתי של שיר השירים. ועוד כי שלש מאות ימים של הנחת תפילין הם בשנה, יצאו שבתות וימים טובים שהן ס"ה ימים.

ר. כתיב (ויקרא כג כד) **דבר אל בני ישראל לאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש.** פרש"י - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות לנפר ללכם עקדת יצחק, שקרב תחמיו א"ל. כתב בפסיקתא רבה שעקית יצחק היתה בראש השנה. כתב רבינו בחיי - ומה שהוא יום הדין נרמז במלת זכרון כי הוא לשון נופל על הדין (במדבר ה) מזכרת עון (יחזקאל כא) והוא מזכיר עון להתפש, וכן לשון פקידה מדת הדין, מלשון (שמות כ) פוקד עון אבות, ובפירוש אמרו ז"ל פקדונות הרי הן כזכרונות. נמצא שהכתוב באר ברמז כי היום הזה יום הדין ראוי לשמוע בו קול תרועה בשופר כמו שקבלו רבותינו ז"ל.

ת. **א"ג מלך לבן מלך** שהיה חולה מאד והרופא אמר שבכדי שירפא עליו להקיא אך כיוון שהוא בן עשירים והוא מפונק ציווה לבשל ליד החולה כל מיני סמי רפואה שריחם רע ועל ידי שיריח יקיא וכך יתרפא. (המגיד מדובנא) לפי שעצם קריאת התוכחה ביראת השם והכנעה נחשב כאילו בא הקללה, לכך נאמר לשון שמחה. שאין צריך שתבוא הקללה בעצמה ממש.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com